

Postanowienie z dnia 10 kwietnia 2001 r., I CZ 25/01

Od postanowienia sądu apelacyjnego co do istoty sprawy w sprawach określonych w art. 80 ust. 2 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (jedn. tekst: Dz.U. 2000 r. Nr 47, poz. 544) kasacja nie przysługuje.

Przewodniczący Sędzia SN Zbigniew Strus (sprawozdawca)

Sędziowie SN: Bronisław Czech, Barbara Myszka

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Komitetu Wyborczego Kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Mariana K. przy uczestnictwie Ryszarda K. o nakazanie dokonania czynności i zasądzenie odszkodowania w trybie art. 80 ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu niejawnym w dniu 10 kwietnia 2001 r. zażalenia uczestnika postępowania na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4 grudnia 2000 r.,

oddalił zażalenie.

Uzasadnienie

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny w Warszawie odrzucił kasację uczestnika postępowania, wszczętego na skutek wniosku Komitetu Wyborczego kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Mariana K., od postanowienia tego Sądu z dnia 5 października 2000 r., którym, po rozpoznaniu sprawy, na skutek zażalenia wnioskodawcy, zmieniono postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie przez nakazanie uczestnikowi postępowania ogłoszenia i opublikowania za pośrednictwem wymienionej w sentencji stacji radiowej i czasopisma (dziennika) oświadczenia prostującego nieprawdziwą informację, przeproszenia kandydata na Prezydenta Mariana K. i jego Komitetu Wyborczego oraz wpłacenia kwoty 20 000 zł na rzecz Caritas Polska. Jako podstawę prawną tego rozstrzygnięcia Sąd wskazał art. 80 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o

wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (jedn. tekst: Dz.U. 2000 r. Nr 47, poz. 544 – dalej "ustawa") oraz przepisy art. 386 § 1 w związku z art. 397 § 1 i 2 i art. 13 § 2 k.p.c.

Uczestnik postępowania wniósł zażalenie na postanowienie odrzucające kasację. Zarzucił naruszenie przepisów art. 80 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 392 § 1 i 519⁻¹ k.p.c. i domagał się uchylenia tego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Uzasadniając zażalenie skarżący wyraził pogląd, że ocena dopuszczalności kasacji w sprawie z zakresu ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nie może być dokonywana na podstawie art. 519⁻¹ § 1 k.p.c., którego zastosowanie ogranicza się do postępowań uregulowanych w księdze II części I kodeksu postępowania cywilnego i nie obejmuje "spornego" z istoty postępowania z zakresu art. 80 ustawy. Wskazano też na sformułowanie zawarte w art. 80 ust. 2 *in fine* nie wymieniające kasacji, co w związku z domniemaniem racjonalnego działania ustawodawcy nie pozwala uznać wyłączenia tego środka odwoławczego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kampania wyborcza w demokratycznym ustroju wyłaniania władz służy nakłanianiu wyborców do określonych decyzji wyborczych. Przepis art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ogranicza dowolność sposobu agitacji i propagandy przedwyborczej, dając zainteresowanym ochronę przed informacjami i danymi nieprawdziwymi. *Ratio legis* unormowania tkwi w dążeniu do zapewnienia wyborcom nie tylko proceduralnej, ale i materialnej wolności wyboru, która może być zakłócona w razie sugestywnego (przy użyciu wszelkich form propagandy i agitacji) przedstawiania nieprawdziwych stanów i zdarzeń stanowiących przesłanki dokonywania wyboru wśród kandydatów. Treść art. 80 ust. 1 *in principio* ustanawia wysoki standard ochrony wyborców, skoro hipoteza przepisu odwołuje się do prawdziwości (a więc kryterium obiektywnego), nie ograniczając się tylko do kłamstw, jako świadomego zniekształcania prawdy.

Powierzając sądom realizację tego społecznie ważnego zadania, ustawodawca musiał się liczyć z dynamiką kampanii wyborczej, terminami tzw. kalendarza wyborczego oraz nieodwołalnością aktu głosowania, a także z wymaganiami procedury sądowej, które w typowym przebiegu postępowania prowadziłyby do uprawomocnienia się orzeczenia po zakończeniu wyboru, przez co

zamierzony cel regulacji nie zostałby osiągnięty. Dlatego przepis zawiera istotne odstępstwa od reguł postępowania przewidzianych dla spraw ze stosunków z zakresu prawa cywilnego. Dotyczą one przykładowo terminów rozpoznania wniosku i zażalenia, wyłączających stosowanie art. 149 § 2 *in fine* lub art. 395 § 1 k.p.c.

Odmienne niż w art. 394 § 2 i 518 k.p.c. unormowano też sposób, środek i termin zaskarżenia postanowienia orzekającego co do istoty sprawy. Przepis art. 80 ust. 3 ustawy stanowi, że środkiem odwoławczym od postanowienia (w brzmieniu pierwotnym: sądu rejonowego) orzekającego co do istoty sprawy jest zażalenie, a nie apelacja. Wprowadzono i utrzymano w mocy, mimo kilkakrotnych zmian ustawy, szczególnie krótkie terminy dla czynności sądów i czynności procesowych uczestników.

Powierzając sądom rozpoznanie spraw o ochronę merytorycznej prawidłowości przebiegu kampanii wyborczej ustawodawca rozstrzygnął tryb postępowania. Ustawa już w brzmieniu pierwotnym w art. 80 ust. 2 stanowiła, że sąd rozpoznaje wniosek, o którym mowa w ust. 1, w postępowaniu nieprocesowym. Przytoczone jednoznaczne unormowanie nie pozwala uznać zasadności sugestii wyrażanych w zażaleniu, jakoby rozpoznawana sprawa z istoty miała charakter "sporny", w związku z czym podlegała (przynajmniej w odniesieniu do środka odwoławczego od postanowienia sądu drugiej instancji) regułom ustanowionym dla procesu.

Wybór trybu postępowania wobec płynności kryteriów podziału między procesem i postępowaniem nieprocesowym należy ostatecznie do ustawodawcy. Można jedynie wskazać, że sprawy z zakresu prawa wyborczego cechuje trudny do przewidzenia krąg podmiotów zainteresowanych oraz takie nasycenie interesem publicznym, że skierowanie spraw uregulowanych w art. 80 ust. 1 do trybu nieprocesowego było uzasadnioną decyzją legislacyjną. Nie został przy tym wyłączony tryb procesu w zakresie dotyczącym ochrony pokrzywdzonych osób na zasadach ogólnych (art. 82).

Zmiana ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dokonana w art. 1 pkt 77 ustawy z dnia 28 kwietnia 2000 r. o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 43, poz. 488), przenosząca na wyższy szczebel właściwość rzeczową sądu pierwszej

instancji uzupełniła art. 80 ust. 2 stwierdzeniem, że od postanowienia sądu apelacyjnego nie przysługuje środek prawny.

Skarżący zmierza do odmówienia temu przepisowi zastosowania przy ocenie dopuszczalności kasacji, wskazując na różnice między "środkiem odwoławczym", jakim jest kasacja, a nieznanym kodeksowi postępowania cywilnego "środkiem prawnym". Stanowisko takie nie uwzględnia jednak kontekstu analizowanego sformułowania. Zwrot ustawowy o nieprzysługiwaniu środków prawnych w art. 80 ust. 2 wyczerpuje unormowania dotyczące zaskarżania orzeczeń w sprawach z zakresu naruszenia zasad kampanii wyborczej na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wymagających posługiwania się prawdą. Trafne jest zatem stanowisko Sądu Apelacyjnego, że analizowane pojęcie oznacza środki odwoławcze służące uczestnikom w toku instancji (kasacja, zażalenie) oraz nadzwyczajne środki zaskarżenia (skarga o wznowienie postępowania). Taka wykładnia odpowiada również paradygmatowi racjonalnego ustawodawcy, który regulując szczególny tok postępowania musi poszukiwać rozwiązań realistycznych, uwzględniających cele danej instytucji prawnej (kontroli kampanii wyborczej) i nie łamiących zasad postępowania. Zgadzając się co do zasady ze stanowiskiem skarżącego, że regułą polskiego systemu postępowania cywilnego jest dopuszczalność kasacji, nie sposób nie dostrzegać licznych wyjątków. Względna krótkotrwałość kampanii wyborczej (art. 7 ust. 1 i art. 76b z uwzględnieniem jednak art. 40 ust. 3 ustawy) tłumaczy rację, dla których ustawodawca uznał, że nie jest możliwe dopuszczenie kasacji w sprawach wszczętych na skutek wniosku, o którym mowa w art. 80 ust. 1, przed upływem terminu wyborów bez naruszenia zasad wnoszenia tego środka odwoławczego.

Przytoczone okoliczności wystarczająco uzasadniają trafność zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego. Na marginesie dodać można, że do takiego samego wniosku o niedopuszczalności kasacji prowadzi analiza przepisów kodeksowych, w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2000 r.

Dopuszczalność kasacji w sprawach rozpoznawanych w trybie nieprocesowym została uregulowana w art. 519¹ k.p.c. Przepis ten w § 1 określa rodzaje postanowień, od których przysługuje kasacja, dzieląc je na dwie grupy – kończące postępowanie w sposób formalny (w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania) oraz kończące je merytorycznie, tj. postanowienia co do istoty sprawy. W rozpoznawanej sprawie chodzi o orzeczenie co do istoty, co

jednak nie jest wystarczającą przesłanką, gdyż w przepisie wymaga się nadto, aby zostało ono wydane w określonej kategorii spraw (z zakresu prawa osobowego, rzeczowego, lub spadkowego). Jest oczywiste, że żądanie ochrony przed agitacją lub propagandą nieprawdziwą nie należy do żadnej z wymienionych kategorii.

Przepis art. 519⁻¹ k.p.c. zawiera wyczerpującą regulację dopuszczalności kasacji od postanowień wydanych w postępowaniu nieprocesowym. Dlatego nie można jej wywodzić z treści art. 392 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Przytoczone wyżej rozważania uzasadniają oddalenie zażalenia z mocy art. 393⁻¹⁸ § 1 k.p.c. oraz art. 397 § 2 w związku z art. 385 k.p.c.